

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25. — VIDEM, 16. - 31. AVGUSTA 1954, Leto V. — Štev. 95
 UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm - Udine
 Naročnina: letna 500.— ltr, 6 mesečna 300.— ltr.

Duša mi trepeče
 srce poskakuje
 ko na vzhod oziram
 se iz zemlje tuje.

Narod moj umira,
 padel je na poti,
 aj, pobit popotnik,
 zapuščen v samotii.

Ivan Trinka

Kdaj bo vlada upoštevala naše pravice in probleme?

Menda ni potreba poudarjati, da je prebivalstvo Beneške Slovenije najbolj mirno in najbolj disciplinirano, da ljudje tukaj dajo manj sitnosti vladi, kot pa v kateri koli drugi pokrajini Italije. Čeprav morajo živeti beneški Slovenci v stalnem pomanjkanju, čeprav so v obeh zadnjih vojnah še bolj obubožali in so pod stalnim pritiskom hudega davčnega bremena, ki ne pusti na njihovi mizi niti zadnjega kosa polente, ki so si ga v krvavem znoju prislužili, se niso nikoli spuščali v kakšne nepremišljene demonstracije, niso nikoli pokazali iredentističnih in separatističnih teženj. To pa zato, ker je prebivalstvo Beneške Slovenije skromno in delavno, ker hoče to ljudstvo živeti v miru in pokoju. Skratka to je ljudstvo, ki ima zaupanje v bodočnost.

Italija je lahko po pravici ponosna, da šteje med svoje državljane take ljudi kot so naši in prav zaradi tega bi se morala naša vlada zganiti in spremeniti svojo politiko proti temu ljudstvu. Politika, ki se je do sedaj izvajala, nikakor ni vredna neke demokratične države, kakršna je Italija. Upravni sistemi pri nas so v ostrem nasprotju celo z republikansko ustavo, ki jamči enakopravnost vsem italijanskim državljanom, ne glede na jezik, ki ga govorijo.

Beneška Slovenija šteje na deset tisoč državljanov slovenskega jezika, ki prebivajo v revnih vaseh Nadiške, Terske in Rezijske doline in po gričih in gorah nad Cedadom in Tarcentom. Zaman zahtevajo ti ljudje že iz časov osvoboditve svojo sveto pravico do civilnega življenja, do šole v materinskem jeziku in do vzgoje svojih sinov po lastnih družinskih tradicijah in izročilih. Zaman zahtevajo avtonomno upravo, kot so jo imeli že za časa, ko je tod vladala Beneška republika, ki naj bi se prilagodila furlanski deželi, katere del tvori tudi Beneška Slovenija.

Italijanski vladi, ki toliko govori, da zna dati drugim lekcije o bratskem in civiliziranem sožitju, o svobodi in demokraciji, bi moralo biti znano dejstvo, da lahko pri nas še vedno svobodno delujejo zagovorniki rasne nestrpnosti, ki nam jih je fašizem zapustil kot dediščino. Vedeti bi morala, da se prebivalstvo Beneške Slovenije nočejo priznati niti najosnovnejše pravice in da se dela vse mogoče za potujenje vasi in zaselkov, ki so jezikovno in zgodovinsko slovenski. In vse to v času, ko se v italijanskem tisku, tudi v tistem, ki pravi da je najbolj resen, čita, da uživajo Slovenci v Italiji najširšo svobodo in veliko pomoč od strani države.

Povejte nam vendar, kaj je bilo storjenega pri nas za zaščito našega jezika in naših običajev? Povejte nam, kaj so napravile razne italijanske vlade, ki so se vrstile vse od leta 1866, za materialno pomoč našemu ljudstvu, katerega število se manjša iz dneva v dan, ker je prisiljeno izseljevati se iz svojih vasi in odhajati v inozemstvo, v daljne dežele, če noče doma umreti od glada? Kje so šole, do katerih imamo pravico? Kje materialna pomoč? In kje, predvsem svoboda?

Kaj naj rečemo glede zloglasnega trikolornega gibanja, ki so ga oblasti tolerirale in ga podpirali, ki so ga imeli zelo visoka mesta v državni upravi. Pet let zaporedoma so trikolornisti sejali teror in žalost med naše ljudstvo. Kaj naj rečemo še o atmosferi sumničenja, ki je nastalo po naših krajih, kjer žalibog še v letu 1954 in tik pred važnimi dogodki, ki naj bi pripeljali do normalizacije odnosov med dvema sosednjima državama, še ni mogoče čitati niti enega slovenskega časopisa, ne da bi zaradi

tega imeli sitnosti. Tu še vedno nemoteno križarijo poglavarji trikolornega gibanja, običajni motilci miru med našim revnim ljudstvom, motilci, ki ustvarjajo samo neslogo, spletke in kar je še slabše, ki hočejo prikazati, da tri nas obstaja nekako ognjišče protitalijanstva, samo zato, da bi imeli pretvezo za nastop proti našemu ljudstvu v cilju svoje osebne koristi in v škodo Italije, kateri je naše ljudstvo vedno lojalno služilo in dela tako tudi sedaj.

Vse to bi moralo biti znano naši vladi in videmski prefekt, ki jo tu predstavlja, bi moral zaslišati tudi naše zastopnike, ki so edini kateri nesebično tolačijo mišljenje našega ljudstva in edini, ki poznajo njegove potrebe, bi jih moral zaslišati preden bi si ustvaril napačno mnenje o našem političnem delovanju. Tako bi si lahko ustvaril točno sliko položaja, kakršen dejansko obstaja v Beneški Sloveniji.

Neš jezikovni problem je treba rešiti. Isto velja tudi za naš gospodarski položaj. Imamo 16 občin v Beneški Sloveniji, kjer ne obstaja niti ena šola, v kateri bi se poučevalo v materinskem jeziku prebivalstva. Tisoči otrok, ki prvič prestopajo šolski prag, ne razumejo niti besedice italijanščine. Vsak si lahko predstavlja kaj in koliko se lahko taki otroci naučijo v italijanski šoli. Italijanski učitelji sami, ki poučujejo po naših vaseh so to že večkrat potrdili in pokazali s kakšno težavo tukaj poučujejo. Marsikateri izmed njih, ki so želeli, da bi se otroci nekaj naučili, so se morali na lastno pobudo navaditi vsaj nekaj slovenščine, da so z njeno pomočjo lahko dali otrokom lekcije iz italijanščine.

Poučevanje v materinskem jeziku je temeljni problem tudi z ozirom na spoznavanje italijanskega jezika in italijanske kulture. Kako naj otroci spoznajo neko kulturo, če pa se jim razlaga v jeziku, ki ga ne razumejo? To je tudi vzrok, da vlada pri nas še taka zaostalost kakršne ne najdemo drugod v furlanski deželi in v vsem obsejnem predelu od Ligurije pa do Jadranskega morja. Ne samo, da nam nočejo dati pouka v slovenskem jeziku, ampak nočejo uvesti niti pouka italijanskega jezika s pomočjo materinščine. Tako bi se naše ljudstvo naučilo vsaj enega jezika, državnega, ki ga danes velika večina ne pozna.

Tudi za rešitev ekonomskih problemov se bo treba poboriti, saj je tu še večja nujnost in potreba. V Beneški Sloveniji nimamo gospodarskih virov. Dežela je povečini pusta in gorata, ter nudi le toliko pridelkov, da se z njimi lahko preživijo ljudje po tri do štiri mesece na leto. Vse ostale mesece se morajo preživljati s prihranki, ki so jih poslali družinam tisti izseljenci, ki živijo v inozemstvu. Zato bi bilo treba misliti na ustvaritev kakšne industrije, če že ne v Beneški Sloveniji, pa vsaj v njeni neposredni bližini. Naša dežela ima precejšnje vodno bogastvo. Če bi te vode izkoristili, bi lahko dobili od njih dovolj energije za pogon velikih industrijskih kompleksov, kar bi bilo v veliko korist ne samo našemu ljudstvu, ampak vsej Furlaniji katere prebivalstvo mora žalibog tudi iskati kruha v inozemstvu.

To so, na kratko povedano, ukrepi, ki jih zahtevamo za naše ljudstvo. Zato se tudi borimo. Vse tisto, kar bi hoteli prikazati naši nasprotniki je samo ribarenje v kalnem in ne samo proti interesom našega trpinčenega ljudstva, ampak tudi proti interesom Italije, ki ima potrebo in korist če obstaja v obmejnih krajih atmosfera medsebojnega spoštovanja in sodelovanja med obema tu živčima narodoma.

De Gasperi umrl

V četrtek 18. avgusta je v Valsugani, kjer je bil na poletnih počitnicah, umrl bivši dolgoletni predsednik italijanske vlade in predsednik nacionalnega sveta demokristjanske stranke Alcide De Gasperi. Pokopali so ga v ponedeljek 23. avgusta v Rimu na državne stroške.

De Gasperi se je rodil 2. aprila 1881. v Pieve Tessino v pokrajini Trento ter postal na Dunaju leta 1905 doktor leposlovnih ved. Med prvo svetovno vojno je bil poslanec v Avstrijskem parlamentu na Dunaju, od leta 1921 pa poslanec v Rimu na listi Italijanske ljudske stranke.

Pod fašizmom je po umoru Matteottija odšel z drugimi opozicijskimi poslanci na Aventin in bil pozneje obsojen na 4 leta zapora, od katerega je napravil 16 mesecev. Od 10. decembra 1945 do 28. junija 1953. je bil predsednik sedmih italijanskih vlad in večkrat tudi zunanji minister.

S smrtjo De Gasperija je nastala v vrstah demokristjanske stranke vrzel, katere demokristjanski voditelji ne bodo mogli izpolniti brez resnih posledic za usodo vladne stranke. De Gasperi je bil namreč tista osrednja demokristjanska politična osebnost, katere je lahko ublaževala spore, ki so se pojavljali med Pellovo desnico, Fanfanijevim centrom in Gronchijevo levico. Sedaj njega ni več in nihče ne ve, kaj vse se lahko dogodi v vodstvu organizacije, ki je toliko let živela pod izključnim vodstvom tega človeka.

Lakota in uboštvo v naših domovih

Slabo leto, slabi časi! Naši ljudje že dolgo časa ne pomnijo tako slabe letine, kakor se obeta letos. Dolgotrajno pomladansko deževje je uničilo cvetje na sadnem drevju in seveda tudi sadje, zaradi slabega poletja pa so zelo pičili tudi poljski pridelki.

Naši kmetje se ob nedeljah žalostno sprehajajo po sadovnjakih in njivah, solze jim stopajo v oči ob pogledu na prazno drevje in gole njive. Nič hrušk in nič jabolk ne bo letos za prodajo in tudi kostonja ne, s katerim so si pomagali druga leta, ko so ga zamenjali za polento ali prodali, da so mogli plačati davke. Sprva so kmetje upali, da bodo vsaj trte obrodile dobro, a toča je pobila še ta pridelok in tako se je podrla še to zadnje upanje. Jesen je pred vrati in zato se naši kmetje zaskrbijo vprašujejo s čim se bodo preživljali in kako bodo plačali davke. Da, ti zadnji, davki, ti skrbje najbolj naše ljudi. Mar je to mogoče, da terjajo od naših malih kamenitih njivic toliko? Saj ne pridelamo, tudi kadar je dobra letina, nič več kot toliko, da se preživimo tri mesece v letu.

Lakota bo letos naša prijateljica, revščina pa naša botra. Gorje tisti družini, ki nima nobenega od svojcev v Belgiji, Franciji ali kaki drugi državi. Tiste družine se bodo morale še najbolj boriti z revščino in bratiti z lakotjo. Res slabo bi se nam godilo, če bi nas ne podpirali naši izseljenci, saj se večina naših ljudi preživlja izključno le od njihove pomoči.

Nikogar ni, da bi se nas usmili in verjetno nikogar ne bo. Oblasti bi se morale čutili dolžne, da nam priskočijo na pomoč, saj smo bili vedno zvesti državljanji, še prav posebno pa pri plačevanju davkov. Vemo, da oblasti v Vidmu in Rimu ne vedo, da je letošnja letina slaba in zato bi morale naše občinske oblasti povedati pri tozadevnih organih kako je z nami. V prvi vrsti bi morali poskrbeti, da bi nam za letos oprostili plačevanja davkov in pa da bi nudili malo

Furlani nam priznavajo pravice

»Patrie dal Friùla« objavlja v svoji zadnji številki od 14. t. m. pismo naslovljeno glavnemu uredniku lista, ki ga zaradi njegovega pozitivnega stališča do pravic beneških Slovencev v naslednjem objavljamo.

Neki čitatelj lista piše:

»Čeprav se ne strinjam povsem z vašimi idejami, čitam z velikim zanimanjem prvi in edini časopis v furlanščini, ki zrcali furlansko dušo, misli s furlanskimi možgani, ne pa z možgani gospodov iz Trsta in Benetk.

V sredo 30. junija t. l. sem imel za svojo dolžnost, da se povzgem v Trčmun, da bi se udeležil pogreba pokojnega msgr. Ivana Trinka, tega velikega furlanskega sina, ki ga je »Gazzettino« ob priliki njegove smrti zelo dobro označil kot »eno izmed najbolj reprezentativnih osebnosti furlanskega duhovništva, s čigar imenom je povezano pol stoletja zgodovine in kulture.«

V tej nedostopni in neznatni gorski vasi, ki zrcali vse siromaštvo in zapuščenost, v kateri živi tisto ubogo ljudstvo, sem našel škofovega pomočnika msgr. Cicuttinija, predsednika pokrajine odv. Candolinija, predstavnike videmske Akademije, videmske Katoliške banke, številne predstavnike iz Gorice, Trsta in Korške: naštel sem 83 monsignorjev in duhovnikov, videl sem tudi kakšnega fratra in nekaj častnih sester, toda pred-

denarno pomoč tistim kmetom, ki jim je toča uničila prav ves pridelok.

Vsekakor ne pričakujemo dosti, izkušnje iz prejšnjih let nas učijo, da ne bo nobene pomoči od nikogar. Oblasti vedo, da smo vajeni trpeti in zato nas bodo pustili v trpljenju. Nikogar ne bo, da bi izgnal uboštvo iz hiše in da bi na pragu ustavljal lakot. Stopile bodo obe v naše domove.

Izidor Predan

Delavci se vračajo iz Belgije

Italijanska emigracija v Belgijo je v zadnjem času malo pojenjala. Vzrok za to je deloma v tem, da so se nakopičile precejšnje zaloge premoga, deloma pa zaradi preiskav v zvezi s številnimi smrtnimi nesrečami po rudnikih.

Tako poročajo, da se je v zadnjih tednih kakih pet tisoč italijanskih rudarjev vrnilo s svojimi družinami v Italijo, ker je potekla pogodbeno doba, ki so jo podpisali z belgijskimi premogovnimi družbami. Še druge skupine italijanskih izseljencev v Belgiji se pripravljajo za povratek domov. Zato je razumljivo, da ni na vidiku novo najemanje italijanske delovne sile za belgijske rudnike.

Celotno število italijanskih delavcev, ki še sedaj delajo v belgijskih rudnikih, se vrti okrog 45.000 ljudi. Vsaj dve tretjini teh delavcev je zbolelo za sinikozo prve in druge stopnje zaradi težavnih delovnih pogojev in skrajno slabih prenočišč. Da bi na kakšen način rešili to kočljivo vprašanje, so imenovali v Belgiji posebno komisijo, ki naj bi poskrbela za čimprejšnjo rešitev stanovanjskega problema. Gospodarsko ministrstvo v Belgiji, je od svoje strani sprejelo nalogo, da čimprej izvede anketo o položaju italijanskih rudarjev, medtem ko mora ministrstvo za zdravstvo preko posebnih udruženj poskrbeti za pomeni stanovanja, ki jih bo kontroliralo to ministrstvo, katero bo dalo svoj prispevek tudi za rešitev problema izboljšanja stanovanjskih gradenj.

vsem sem videl pravo množico ubogih hribovcev, ki so se zbrali iz vseh doin Slavije, da bi poslednjič počastili velikega človeka, ki je bil pol stoletja edini branitelj tega revnega prebivalstva proti »patriotični« požrečnosti znamenitih »rasov« Furlanske Slavije. Med množico sem slišal govoriti slovenščino, furlanščino, italijanščino, pa tudi nemščino. Ni mi uspelo prešteti točnega števila vencev, toda videl sem jih dolgo vrsto. Nobenega organizatorja, nobenega reditelja spreveda, nobene javne straže, da bi vzdrževala red razen krajevnega brigadirja z orožnikom. Vse je bilo spontano. Poslušal sem tri govore v cerkvi in videl stare duhovnike in domačine, ki so se brisali solze. Drugih pet govorov sem slišal na pokopališču v italijanščini in slovenščini in med enim govorom v slovenščini sem videl nekoga, ki je pripadal stari Mussolinijevi gardi, kako je nervozno hodil okrog ubogega brigadirja in ga hujskal, naj stori nekaj neprimernega, kar naj bi dokazalo, da tukaj v Italiji ni svobodno govoriti v takšnem jeziku kot se hoče niti na pokopališču. Videl sem brigadirja, ki se je pod pritiskom omenjenega tipa bojazljivo približal odvetniku Agnelettu iz Trsta in mu zagrozil, da mora govoriti po italijansko, ker smo v Italiji, nato pa se je umaknil skupaj z onim tipom in pustil govoriti Agneletta za katerim sta še dva druga govornika govorila v slovenščini. Slišal sem komentarje ljudstva, ki niso bili oni, ki so jih objavili naši dnevniki. Skratka, bil je mogočen pogreb, dostojen človeka, ki je kot Nicolò Tommaseo vložil vso svojo nadarjenost in delo, da bi posređoval zapadno civilizacijo in kulturo onim na vzshodu in narobe, ki je delal za medsebojno razumevanje med Latini in Slovani; ki je bil znan bolj v inozemstvu kot v Italiji. Neki govornik je poudaril, da če ne bi bilo železnih zaves na mejah, bi videli v Trčmunu tudi predstavnike učenjakov iz Rusije, Poljske, Češkoslovaške in Bolgarije.

Nič političnega ni bilo v govorih, če izzamemo kakšen namig odvetnika Candolinija. Naše dnevno časopisje je poskušalo veliki dogodek ignorirati, toda nato so jih spravili na led znani špekulanti obmejne cone in tretjega dne je končno »Il Gazzettino« z velikim naslovom: »Nezaslišane politične špekulacije na pogrebu msgr. Trinka« lahko sprevel ginljiv, religiozni pogreb v politično zborovanje, navedel je, da je govoril tudi tisti, ki ni govoril in da je bilo rečeno tisto, kar ni bilo rečeno. Hkrati pa so isti špekulanti poskrbeli za širjenje na stroj pisanega lističa, s katerim so hoteli dokazati, da so duhovniki (nekateri bivši komunisti in drugi, ki pravkar komunisti postajajo) izkoristili pogreb msgr. Trinka za komunistično in protitalijansko propagando ter pozivali na ukrepe proti duhovnikom, da bi rešili katoliško vero in Italijo.

Ali se vam ne zdi, gospod glavni urednik, da so vse te jeznoritosti obmejnih parazitov, ki so vedno zaskrbjeni, da bi ustvarili ali pa si izmislili patriotične nevarnosti, da bi podaljšali tolsto krmo... za budnost na meji, rezultat slabih vesti o razpustitvi »obmejnega urada« (Ufficio Confini), rezultat bližnje ureditve tržaškega uprašanja, normalizacija odnosov z Jugoslavijo, posebne avtonomije Furlanije in Julijske Benečije? Tajni lističi pove vse to na odkrit način. Strah, da bi ostali (končno) brezposelni in da ne bi mogli več črpati iz tajnih fondov, jih ne pusti spati v miru. In vendar, če bi se Italija osvobodila teh parazitov, bi med zvestim obmejnim ljudstvom vladal največji mir in ne bi bilo napetosti na naših mejah v veliko korist tajnih fondov.«

TIPANA

Planine „Tazaoro“

U preteklih ljetih so judje iz vasi Karhahta, Viskorša an Brezje u poljetnih mjesecih honili krave past »Tazaoro«. Ljetos, na žalost, »Tazaoro« ne čujemo več kravjih zvonou, ker u lanski jeseni so bili kazoni usi poškodovani an majedan u nje več pensou za je popraviti. Tuóle te zadálo no veliko škodo naši ekonomiji, ker kaj sena te bó takovis zgubljenega an mljeko, ki te se predjelo na planinah te dosti več vejalo. Zatuó naši judje no bi ne smjeli takovis zapustiti te planfne, ma no bi muorli kazone spek narditi. Anjelé to je dan leč, ki za kazone na novo narete, stat u plača 75%.

NESRECA PAR DJELU

Pretekli tjedan e se z runčejon usjeko koljeno 11 ljetni Gelindo Debelež (Mateus) taj Debeleža. Fantiča so muorli tu špitau pezi, kjer o se bo muoru zdravit 20 dni. Mlademu Gelindu ve auguramo, ki u hitro ozdravi.

ZA TE, KI NO MAJO' UOJO TU ŠKULOLO LOŠTI OTROKE'

Starši, ki no majó uojo lošti njih otroké tu škuole naj naredejo domando pred 15. setemberja. H domandi to má dološti tele certifikade: Rojstni list (certificato di nascita), spričevalo o cepljenju koz (certificato di vaccinazione) an pagelo zadnjega šuolskega ljeta. Te domande pošljite našemu giornalju u Videm, Via Mazzini 10, ali pa dejte je našim raprezentantam po vaseh.

FONOTELEGRAFSKA SLUŽBA U TIPANI

Pretekli tjedan so inaugurali tu Tipani fonotelegrafsko službo za tele vasi: Tipana, Viskorša an Pletišće. Fonotelegrafska služba ne povezana z Nemami an Vidmom. Takovis odnjetá telegrami no če nam priti soboto, medtjem k' prej so muorli nam jih parnesti od Nem.

BRDO

Cjesta Ter - Beli potok

Zadnji buriači so zlo poškodovali naše cješte. Cjesta, ki na peje od Tera do Bjelega potoka ne usa razrita an zatuó korjera na ne uozi več tu to vas. Na žalost pa majedan u se neče zmeniti za jo popraviti. Judje, ki so mjeli bizunjo kej parpejati iz Belega potoka so muorli sami uzeti lopato an sapon tu roke an jo popraviti. Tale to je na velika vergonžija. Smo žej bozi judje, njemamo drugega koj cješto, če na nam še ta mančija, usaki u more vjedati kako to je težko živenje za nas. To malo dar, ki smo otupili iz naših golih senožen an hor, ne moremo nandčej prodati, zak u neče majedan priti je kupovat, ali če no pridejo, no nam je plačuvajo tekaj malo vero zavoj tega, ki so cješte slabe.

Autoritat na bi muorla prevedati, zak na se cješta popravi. Če to jo pusti še kak mjesec itako to če priti, ki na ne bo več sarvijala še za uoze. Ma to nje rat koj popraviti. Ta na cješto to má lošti še štradije, ki no par ordin jame, ki u dež djela, zatakniata. Kunete no majó beti simpri čiste, zak na moré uoda se odtjekati, druhač to no be neč vejalo djelo.

Z OBEČAMI NE MOREMO ŽIVJETI

Prejšnji mjesec e paršou tu našo dolno znani general Morra, podpredsednik pokrajinske uprave (Amministrazione Provinciale). Potem, ki e se oledu po naših vaseh, e nam obeča, ki u če se interesati za use naše probleme, predusem te od dižokupacijoni. Tej, ki to e znano, tu našim kumunu ve mamó 242 može brez djela, ki no ne vjedo kako se preživiti. Zatuó naj general Morra, prej ki more, naredi kej za nas, saj mi smo žej nardili ž njim naš dovej, kar smo ga votali za konsejerja od provincije. Žej táboto e nam obečuvu usea an zaman ve čakamo žej tri ljeta. Z obečami mi ne moremo živjeti.

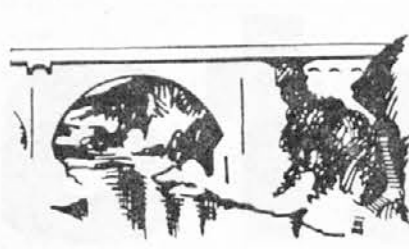
FOJDA

Dižokupacjon je trjeba odpraviti

Nje dougo od tega, ki je obisku naše gorske vasi senator Pelizzo. Ob tej priliki se je lahko na svoje oči prepriču u kajšnih razmjerah živimo. Saj je sam spoznou, de naše nje človeško živjenje. Zatuó se troštamo, de se bo interesu za nas par višjih autoritadnih u Rimu. Predusem bi bluó trjeba rješit problem od dižokupacijoni, ki je zlo velika. Za tjem bi bluó trjeba končat z gradnjo tud cješte, ki veže Podcerkev an Pedrožo z dolino.

IZ NAŠIH VASI

ZA OBNOVO CJERKVE U CENE-BOLI

Notranje ministristvo (Ministero dell'Interno) u Rimu je nakazalo za obnoviteu cjerkve u Ceneboli 1,300.000 lir. Z djelom boju u kratkem začeli.

ŠOLSKE VESTI

Sporočamo vsem dijakom, da se pričnejo popravni izpiti na slovenskih srednjih šolah v Gorici dne 6. septembra (mature pa 20. septembra) ob 8.30 in se bodo nadaljevali po vrstnem redu, ki je objavljen na razglasni deski vsake šole.

SOVODNJE

Obmejni blok Polava - Livek

Čuli smo praviti, de boju u kratkem odprli obmejni blok, ki peje iz Polave na Livek an Kobarid. Ta novica je posebno razveselila domače targouce, ker boju takuó mogli targovat z bližnjimi vasi on-

REZIJA

Z zadnje občinske seje

Na zadnji občinski seji se je razpravljalo o zelo važnih problemih in kadar bodo ti rešeni bo narejenih res precej koristnih javnih del. V preteklosti smo že pisali, da je občina prodala sečno gozda v Črnem potoku in da je dobila 27 milijonov lir. Na občinski seji je bilo sklenjeno, da se bo ves ta denar porabil za razna javna dela, kjer so najbolj potrebna. Tako bodo popravili vodovode v Osojanih, Stolbici, Ravenci in Njivi. Za ta popravila nameravajo izdati približno tri milijone lir. S kakimi 3,500.000 lir bodo olepšali in preuredili prostor pred sedežem občine v Ravenci in popravili vaško cesto. Z drugimi tri milijoni bodo napravili ograje okrog šol v Liščecah, Njivi, Koritah in Ravenci, v kraju Lipovac pa bodo razširili tudi cesto. Nadalje so izračunali, da bo potrebno za ureditev vodovoda v Sv. Juriju 3,500.000 lir; za ureditev lokalov bivše šole v Ravenci 3,500.000 lir; za ureditev občinskega skladišča in kleti i milijon; za napeljavu telefona v Osojane, Sv. Jurij, Njivo in Liščeca 1,500.000; za ureditev občinskega arhiva, nabava pohištva za občinski urad in razna druga dela i milijon in i milijon za ureditev javne električne razsvetljave. Poleg omenjenih del nameravajo urediti tudi odtočne cevi (fognature) in razširiti šolsko poslopje v Stolbici. Za ta zadnja javna dela je občina zaprosila državno posojilo.

Ker dohodki, ki jih bo dobila občina za sečno gozda v Črnem potoku, niso vključeni v bilanco, bo torej občina res lahko razpolagala z dobljenim denarjem za javna dela, ki jih ima v načrtu.

Občinski svet je nadalje sklenil da bo vstopil v konzorcij v Pontafllu, da bo skupno s to občino uparviljal občinske gozdove in pašnike. Ustanovili so tudi komisijo, ki jo sestavljajo trije občinski svetniki, da bo izbrala primeren prostor, kjer bodo sezidali novo strokovno šoto, o kateri smo že poročali, da je nujno potrebna.

DREKA

Juški prihajajo, naši pa odhajajo

Takuó kot smo že pisali, so pred kratkem u Pačuhu gor postavili nou poštni urad, ker do sadá ga njesmo imjel u našim kamunu. Usi smo čakal, de boju na tjem uradu dali djelo kajšnemu domačinu, saj jih je puno brez djela an so šuolani. A takuó njeso nardil. Za uradnico na novi pošti so poslali dno Italijanko, ki pa sevjeda ne zna slovensko. Tuó je močno razburilo naše ljudi, pa zakí jih tud ne bi. So stare žene, ki hodijo nimar na pošto ulaçit sude, ki jih pošiljajo može an sinovje, ki so po svjetu, an tele ne znajo guorit po talijansko. Usak lahko vje kakuó je težkuó rješevati reči, če se ne pozna jezika, ki ga ljudje guorijo. Za puoštno uradnico bo tuó težko djelo an glih zatuó se uprašamo, de zakí njeso ložli na tisto mjesto 'dnega domačina.

Na kamunu imamo uradnike an tud sekretarja domačina an kodar so tjem u drug kraj poslat sekretarja — domačina an na njegovo mjesto poslat Italijana, ki ni znou slovensko, so ljudje protesti-

kraj meje. Rjes bi bluó dobro, če bi odprli tisti prehod, ker takuó bi se oživila trgovina u naših krajih. Nimar so naši ljudje hodil na Livek an Kobarid kupovat krave an ljes al pa prodajat kostanj, ki ga je par nas dosti. Tud sjemenski krompir so parnašal iz Livka, de je biu pardjelek buoži. Narbu pa je udarila nova meja naše djeluce, ki so nimar hodili na djelo u tiste kraje. Če boju odprli ta blok an kakor pravijo, de ne bo trjeba pašaporta za prekoračenje meje, se bo rjes dosti zbuojšalo par nas. Ljudje so usi brez djela, u juške države ne morejo iti, ker tam nucajo samo kvalificirane djelouce, kakršnih par nas ni, trgovina je martva, turistični promet je prenehu zavoj tega, ki je meja na naši strani zaprta an še dosti an dosti drugih reči gre slabo prou zavoj tega.

Lokalne oblasti bi muorale se interesirati, de se tuó u kratkem nardi.

Končno je občinski svet še sklenil, da bo razpisan natečaj za dva nova občinska uradnika.

700.000 LIR ZA POGOZDOVANJE

Ministrstvo za poljedelstvo in gozdarstvo (Ministero dell'Agricoltura e Foreste) je nakazalo naši občini za pogozdovanje krajev Gozda in Lipice 700.000 lir. Zasadili bodo nad 40.000 mladih mecesnov in smrek.

To delo se nam zdi zelo pametno in koristno, kajti kakor znano, so v zadnjih desetletjih naše gozdove skoraj vse izsekali. S tem, da se bo začelo pogozdovanje, je upanje, da bodo imeli vsaj naši potomci lepšo bodočnost in se jim ne bo treba toliko boriti po svetu za vsakdanji košček kruha.

PROMETNA NESRECA

V kraju Podklanac je prišlo do prometne nesreče, ki bi lahko imela hujsje posledice. Po cesti je privozil zelo težak tovorni avto in je najbrže zaradi okvare pri zavori zavozil preveč proti robu in se zvrnil. Na srečo so vozači odnesli le lažje poškodbe, vozilo pa je utrpelo znatno škodo.

SV. LENART

NAGLA SMRT NAŠEGA EMIGRANTA U BELGIJI

Kakor si želi usak djelaven človek počitnice an razvedrila, takuó je težkuó čaku tistih ljepih dni Anton Hvalica (Katerinov) iz Kravarja. Kar je uzeu kongedo za nekaj časa je šu s svojim parjateljem u Antwersen u Belgiji gledat živalski vrt (giardino zoologico). Na žalost pa so se u tjem živalskem vrtu končale njegove počitnice an živjenje. Tam mu je paršou na nagloma slabo an je preca umrú.

Ranci Antonn je bil star 55 ljet an je biu oče treh sinou an ene hčere. Djelu je že več ljet u Belgiji an s težavo pre-

KAMJON ZMECKU PUOBCA

Zlo je pretresla uso našo okuolico smrtna nesreča 6 ljetnega puobčea Atilija Medves iz Strnice, ki se je dogodila 9. avošta na cjesti, ki peje u Matajur. Puobč se je igrú na tisti cjesti, ki jo sadá djelajo an ne vje se kakuó je paršú pod težki kamjon, ki je vozu materjal. Kamjon je malemu Atiliju zlomiu parsni koš (torače) an ga močno raniu še po drugih krajih telesa. Hitro so ga pejali u čedadski špitau, a mu njeso mogli rešit živjenja.

Mater, gledejte na vaše otroke! Vaši otroci se ne smjejo igrat na cjesti, nesreča pride kadar najmanj jo čakate.

SMRT NAŠEGA ROJAKA U AMERIKI

Zvjedal smo, de je umrú u Ameriki u Clevelandu naš vaščan Anton Gošnjak, ki se je preselil tja pred dostimi ljeti kot emigrant.

živjau veliko družino. Katarinova družina u Kravarju je ena od tistih družin, ki muora nimar skarbjet za usodo svojih ljudi, ker so razkropljeni po usem svjetu. Ranci Anton ima eno sestro u francoskem Maroku, eno u Ameriki, ena je že umrla u U.S.A., drug brat pa živi u Franciji.

Rancega so pokopali u Aiseau, kjer je njegova družina. Pogreba se je udeležilo dosti Slovenjou, ki tam djelajo. Naj mu bo lahka juška zemlja!

SE DRUGEGA DIVJEGA PRAŠICA SO UBIL

Zadnjikrat smo pisal, de se je jagru Terikerju posrečilo ustreliti divjega prašica, ki je že dougo časa djelu veliko škodo na njivah. Povjedal smo tud, de je jager vidu še 'dnega prašica, ki mu je pa uteku, kar je ču strejanje. De pa boju ljudje buj mjerni povjemo, de je en drug jager ustrelil še tistega, ki je takrat uteku. Ta je biu še buj velik, vaju je 140 kil. Sadá pa bo morebit rjes mjer pred tisto divjačino, ki je zadnje čase tarkaj škode nardila našim kmetom.

NEME

Deseta obletnica fašističnega pokola u Torlanu

Deset ljet te pasalo od dne 25. avošta 1944, kar so paršili fašisti u Torlan an pobili an zažgali 36 judi. Zatuó to je naš dovej obuditi rikordo tjem žalostnih an strašnih dni, de bi naši judje ne uzbili tragičnega dogodka 25. avošta 1944, ki je tipičen ežemplen fašističnega barbarstva, ki ga lahko postavimo na uárh cjelega elenka tekaj družih strašnih kriminalskih dejanj, ki so jih fašisti nardili na naši zemji, kadar so najbuojši sinovi našega populja stopnili med množico martirjeu, ki so prelili njih kri an dali njih živjenje za libertat.

Dne 20. avošta je paršila u Torlan s strejanjem an divjem kričanjem horda kozakou z uóznim an konji. Ustavili so se u vasi an provokali zmješnjavo med prestrašenimi ljudmi. Skuažež usi te mladi so utekli u hore nad Karnajsko dolino. Po nekaj urah pa so se uárnili, zak kozaki njeso pokazali slabih intencioni. Ma judje njeso jim maso vjervali.

Druhi dan te paršlo šnje kozakou. Tezje aventurjerji an fašistični servitorji, so začeli se bati prežinče u bližnjih horáh naših partizanou. Partizani u resnici njeso se soboto pokazali, ma so stali pronti an se parpravljali za prehnati iz naše zemje okupatorje. Bili so težje partizani tipajskega bataljona, ki so spadali pod IX. Korpus, ki je že ljeto dni branu našo zemjo.

Druhi dan so paršili po Karnajski dolini tipajski partizani an u resnici začeli strejati pruoti kozakom. Peščica partizanou, dan neznamen numer judi, ki so bili parpravjeni za use, so dali kozakom impješjon tej bal to bó u horah buohvie kaj kombatentou. Kozaki so rjšpondali z njih metrajami an po dveh urah hudega strejanja so zagustili Torlan an jo nasjekli dou po Njemah. Takovis so tipajski partizani prehnali use kozake.

SREDNJE

Djelovci u Belgiji se boju muorli varnit

Venčpart naših djelouceu se nahaja u Belgiji, kjer djelajo u rudnikih. Gorje če bi ne bluó Belgije, marsikajšan bi muoru tarpjet dosti lakote, saj prou od tam narveč pomagajo svojim družinam doma. Prou tele dni se je začelo guorit, de se boju muoral varnit usi djelouci, ki djelajo u Belgiji, ker rudniki so izčrpani an imajo tud velike zaloge premoaga, ki ne vjedo kam ga prodad. Naše ljudi tuó zlo skarbi, če se boju usi djelouci varnil damú. Kaj boju djelali doma, s čim se boju preživljali? U naših krajih djela ni, pardielki pa so takuó majhni an slabi, de njeso zadost za se preživljat niti tri mjesce.

Zvjedal smo, de je dosti emigrantou u Belgiji, ki prosijo za imjet belgijansko citadinanco. Za tuó doseč je zlo težkuó, ker parvič je trjeba imjet najmanj deset ljet djela u rudniku, drugič pa je trjeba plačat njih 30 taužent belgijanskih franku (približno 380 taužent lir), kar pride rejčt za djelouca, ki se je služiu kruh pod zemljo, veliko bogastvo.

Domače oblasti naj bi tjem djeloucem, ki se boju varnili damú, poskarbjele sobit kajšno djelo, ker tisti ljudje so povečini zmaltirani an rahlega zdravja. Par hiši, kjer ni jela ne djela, bi se lahko nakopali kajšno bolježen.

SMRNTNA NESRECA DJELOUCA IZ DUĞ

Našega vaščana Bernjak Ernesta nje več med nami. Može je djelu par njekem kmetu u Oslavju par Gorici. Kar je spau na sejuku se je uder pod an je padu glih na rob od čebrá, ki je biu u spuodnji kljeti. Kar je gospodar zagledu nesrečo je hitro peju Ernesta u goriški špitau. Tam so ga preca operiral, a na žalost use zdrauniške pomoči mu njeso nič pomagale. Ostalo ni drugega, ku pejat ga damú, de bi umrú u domači hiši, a je izdihnu že med vožnjo. Ranci Bernjak je biu star 43 ljet an je biu zlo parljubljen med ljudmi, ker je biu dobar an djelaven može.

GOSPOD CICIGOJ MED NAŠIMI EMIGRANTI

Naš rojak g. Franc Cicigoj, sadá misjonar u Lausanne u Švici, je šu obiskat naše emigrante u Belgiji, kjer jim je tud pridigu na božji poti u Quaregnonu. Tam djela več naših djelouceu.

GRMEK

Zaprlí so jih

Dne 8. t. m. so u Topolovem zaprlí 6 ljudi an ti so: Filipič Anton, star 22 ljet; Filipič Lino, star 21 ljet; Garjup Danilo, star 22 ljet; Bernjak Gvido, star 21 ljet an Albin Rukli, star 22 ljet. Usih pet so zaprlí u videmske zapore, kjer čakajo na proces, ki se bo vršil pred videmskim tribunalom. Obtožujejo jih odpora pruoti javnim organom.

ZA NAŠE DELO

Djelo u vinogradu

Tale mjesec se ne smije već škropit vinjik. Škropilnice očistite an jih spravite a tajšen prastor, ki ni preveč suh, de ne boju popokale gumjaste cevi (tubi). Gledejte, de bo vinograd nimar lepuo opljet. Razrijedite listje na vinjakah, de bo sonce buj lahko paršlo do grozduja an mu pomagalo zdrjeljeti. Tuó veja posebno na ljetošnje ljeto, ker je bluó manj sonca kot druga ljeta.

... u klijeti

Trjeba je gledat, de je klijet nimar hladna, zatuó čez dan zapjerajte vrata, ponoči pa pustite odpart. Tajšnemu vinu, ki se vam zdi, de se bo skisalo, pri-mješajte na usakih 100 litru po 10 gramu kalijevoga metabisulfita. Kar imate čas parpravite potrebne reči za targateu, de ne bo zadnje uro preveč djela.

Več zimske solate

Ceglih je pardjelovanje zimske solate lahko, je usedno par nas malo sadijo. Ker zguodnjio solato usi radi jedo an se lahko proda, ne bo škodovalo, če se o tej reči malo noguorimo an parpomoremo, de bomo imjeli drugo ljeto več zimske solate.

Za setu zberite dobro pognojeno an rahlo zemljo. Dobro parpravljene, s starim gnojem pognojene koncé posejte u presledkih (intervale) u času od koncá avošta do srede setemberja. Več setu napravimo zatuó, de bomo imjeli dobre sadike. Če je jesen topla, lahko avoštove setve prerastejo, nasprucno pa ostanejo u slabem an hladnem vremenu setembrove setve premajhne za sajenje.

U drugi polovici setemberja, kar so sadike parve setve zadost velike, jih presadimo na parpravljene koncé. Sadiji ne smijemo preveč globoko, de ne začno na pomlad gniti spuodnji listi. U marzlih zimah prežene zimo posejana an tudi presajena solata zlo dobro, če natrosimo med varste starega gnoja.

Ce se ne obnese jesensko presajenje, ali če njemamo za tuó prastora, zrjedimo setve an presadimo sadike na pomlad. Pardjerek bo u tiem primeru malo buj pozen, a mu lahko pomagata z zalivanjem z gnojnicó an okopavanjem.

Zimskih solat imamo več sort, narbuoše pa so: rumena zimska maslenka, nanzen an zimska rjavka. Parporočljivo je, če sejemo dve ali več sort, ker prežene zimo dostikrat ena buojš od druge.

Japnenje

Sadno drevje ima rado malo kisla ali nič kisla (neutralna) tla. Japno veže kisline u zemlji an zatuó z japnom prau dobro se popravlja usaka kisla tla. Japno osvobodí fosforno kislino an kali, ki je u zemlji. Tiste fosforne kisline an kalija se trašformajo u lahko sprejemljive

spojine, ki jih rastline lahko srkajo. Japno veže drobne koščke ilovice u večje. Takuó postane posebno težka zemlja (debelica) propustna, zračna (ariosa), rahla an buj gorka an tudi buj lahko sprejema vodo. Zatuó se parporoča dodajati japno posebno težkim zemljam. Japno pomaga tudi razpadanje umetnih (mineralnih) gnojil, zatuó je parporočljivo japnati zemljo tudi par nuncanju tajšnih gnojil. Japno se dodaja narbuo-

še u jeseni. Na težkih tleh dajemo živo japno (japneni prah) po 1,5 do 2,5 ton na 1 hektar. Na lahkih zemljah trosimo japnenču prah od 2,5 do 3,5 ton na hektar. Tisto gnojenje zadostuje za tri do pet ljet. Zemlje, ki so že močno izprane je dobro peskati. Pesek je lahko droban ali debú kot lješnik ali oreh. Peska trosimo na hektar 10 do 50 an več ton an tuó je zadost za 5 do 10 ljet; tuó je odvisno od zemlje an debeline peska.

Česen in čebula – domače zdravilo

Čebula ima u sebi dosti mineralnih soli, olja, cukerja, limonove kisline an drugih sostanc. Zavoj te kompozicije je znana že od starih času kot dobro zdravilo pruoti poapnenju žil (arteriosclerosis). Čebula pomaga izločati seč (urina), rinforcá žiuce, urejuje prebavo an dižinfetjera prebavila.

Cebulova omaka čisti želodec an čreva. S surovo čebulo se dostikrat odpravijo prebavne motnje (disturbi intestinali), prežene kašej, zdravi mjeh an ledvice an prehlad (pošjast).

Narbuo lahko se je drobno zrjezано čebulo, potreseno na kruh s surovim maslom ali pa u frišnem kravjem siru an u raznih solatah.

Cesen ima razen sostanc, ki jih ima čebula, tudi precej joda, zatuó se buj pomaga pruoti poapnenju žil. Nucajo ga tudi za odpraviti gliste par otrokih. Čebulo an česen pa nučamo še za druge namjene.

ČE TE PICI ČEBELA, OSA ALI KOMAR namaži s prerjezano glavico česna ali čebule. Bolečine boju hitro prenehale an oteklina ne bo.

ČE IMAS OZEBLINE na rokah ali nogah, jih umivaj u mlačni vodi, potlé dobro obriši an namaži s čebulnim sokom. Tuó djelajte večkrat.

KRVAVENJE IZ NOSA hitro ustaviš, če udihavaš duh frišno prerjezane čebule ali če potegnete z nosom u vodi razrjedčen sok od čebule.

BOLEČINE U VRATU (ŠIJA), boljezni žlez (ghiandole), oteklina an tvore (ščernjouce) ozdravite, če dajete obkladke (impake) čebulne kaše, ki se je kuhala u samem čebulnem soku.

HRIPAVOST, KASEJ an tuđ katar bronhijev ali pljuč preženeš, če ješ čebulni sok s cukrjem večkrat na dan po eno žličko.

Čebulni širop

Očistite an zrježite pou kila čebule an jo skuhajete s 400 gramu kandisovega cukerja u litru vode. Potlé kuhajte mješanicu tarkaj dougo, dok se ne zgosti. Kar se širop ohladi, ga odcedite an premješajte 100 gramu medu. Potlé natočite širop u botilkice an jih shranite na hladnem.

sem bil marsikje; tudi dol na Hrvaško in Češko smo šli z mečem — še z ranjkim gospodom, v Egiptu pa nisem bil. »To mora biti za devetim morjem,« dostavi tretji hlapec. »Res je,« pravi zopet ciganka. »Sv. Jožef in Marija sta potovala z otrokom Jezusom v Egipt. To ste slišali. Mi ciganje, ne mi, naši očetje niso hoteli sprejeti Jezusa in Marije in zato moramo sedem let romati po vsem svetu, vse križem, ljubi prijatelji, za kazen romati.«

»Sedem let, pravite,« se oglasi hlapec, tedaj vas je treba zapoditi s palico; zakaj pa že romate, kar imam jaz zobe v čeljustih?«

Na to vstane krohó in smeh na dvorišču.

»Stoj, ljubi moj prijatelj! Meniš, da bi mi ne šli radi domov, ko bi mogli; pa zavirajo nas mnogovrstni zadržki; kaj ti pravim, prijatelj, ti bi me ne mogel razumeti.«

»Lej, lej,« odgovori peti hlapec, ali me-

Čebulni širop je dobro zdravilo pruoti kašju, hripavosti, bronhialnem katarju, unetju želodca, črevesja an porebrnice (pleurita). Otroci naj jemajo po tri do štiri žličke na dan, odrasli pa po 5 do 6 žličk.

Čebulni sok

Nastargajte pou kila čebule an izcedite ves sok, potlé pa ga zmješajte s 150 do 200 gramu čistega medu an u litru brez alkoholnega grozdounega soka. Zdravilo se lahko nuca preca.

Se en nasvet: Zrježite veliko, zdravo čebulo na tanke lističe an jih zlcžite u glaž an tuó takuole: za en parst na debelo narjezane čebule, za en parst na debelo cukerja an spet čebule dok ni glaž pouán. Čebula bo že čez nekaj minut

Kdaj an kako objeramo sadje

Pravočasno an pravilno objeranje sadja je zlo važno djelo, saj je od tega odvisen okus, dobrota an tarpežnost.

Par poljetnem an zguodnjem jesenskem pečkatem an tudi kočičkastem sadju je zdrjelost lahko ugotoviti, ker je to sadje u istem času tudi dobro za jest.

Kdaj je sadje zdrjelo? Če sad malo uzdignemo an malo zasučemo, pa se s pecljem vred lahko an hitro odtarga, je sadje zdrjelo. Če je trjeba par tjem djelju sile, sadje še ni zdrjelo an njema u sebi usjeh sostanc, ki jih mora imjeti zdrjelo sadje. Par objeranju nezdrjelega sadja se lahko poškoduje tudi rodni les u škodo pardjelka u drugem ljetu.

Poljetno an jesensko sadje objeramo po navad nekaj dni pred popouno zdrjelostjo. Tuó vajá za jabolka, ki izgube, če so prepozno obrana, preveč kisline an zavoj tega tarpí okus an tarpežnost. Zguodnje hruške objeramo almanj tjedne dni pred popouno zdrjelostjo, ker imajo samo takrat dobar okus an pravo sočnost. Tudi za prevoz an razpošiljanje so pred popouno zdrjelostjo obrane hruške buj tarpežne.

Ker ne zazdrelejejo usi sadovi na drevesu u istem času, je trjeba objerat počasí, najparvo buj zdrjele an pozneje

niš, da bi tudi ti znala kaj, česar mi ne bi? Morda celo kakor naš gospod Peter,« pri tej besedi se ozre, ali ga ni kdo čul, »naš gospod Peter, ki zna brati in se na zvezde ume.«

»Daj mi dlan, prijatelj moj, in povem ti, kaj se ti je zgodilo, in kaj se ti bo še.« »Prijatelj tvoj nisem, štarka! Nekaj bi ti pa dal, ko bi mi povedala, kaj bo z menoj. Kje pa poznaš, kje?« Rekši, ji pomoli dlan.

»Potrpi, potrpi. Ti si bil dvakrat v smrti nevarnosti, še v tretje boš: To se pa ne bere, ali jo prebiješ. P... nemara de jo boš. Enkrat si se mislil ženiti, pa ti niso pustil. Ženil se pa boš čez leto in dan in mlado vdovo vzela,« prerokuje ciganka.

»Ti gotovo po metli hodiš na Klek. Vse ti ugane baba.« Tako vzklikne hlapec in naenkrat hoče zvedeti svoje prihodnje usode.

Ciganka si izmišlja, laže in jim prerokuje zavrstjo. Dobro pazi, da ne bi zlinila nobene, ki bi vsakemu ne bila za silo prav obrnjena. Kozjaški hlapci so streme menili, da imajo zlodejko s Kleka pri sebi, zakaj vsak je mislil in trdil, da mu je skoraj vse po pravici in resnici razodela.

Ko so se hlapci razmišljeno s ciganko pogovarjali, pride graščak, gospod Marko Kozjak, na drugi konec dvorišča. Vide,

Kako se zdravi driska pri živini

Uržuhi driske so različni: hitra sprememba fuotra, na primer prehod na pomladno pašo, velika mjera zelenega fuotra, zmarznjen fuotar itd. Največkrat pa pride driska zavoj hitre spremembe fuotra. Preca ko zagledate, de je živina zboljela, muorate spremenit fuotar. Zlo se parporoča, de se živina za nekaj časa postí. Če njema črevesnega unetja, se parporoča dajati živini grenke soli (sal di kanal). Par teletih se dobro zdravi drisko z bučnim semenom. Seme, ki je bilo dobro presušeno zdrobite u praž, potlé pa ga skuhajete u mljeku an ga dajete teletu. Zdravilo je trjeba dajati po večkrat dokler driska ne ustavi.

Kup na debelo

ŽIVINA ZA ZAKOL

	po kg.	
Krave	L. 215 do	230
Voli	» 240 »	255
Jenice	» 255 »	275
Teleta	» 420 »	475
Ovce	» 145 »	155
Koze	» 90 »	100
Jagnjeta	» 320 »	340

ŽIVINA ZA REJO

	po glavi	
Krave mlekarice	L. 138000 do	173000
Jenice breje	» 143000 »	166000
Praščiči do 20 kg	» 9000 »	11500

ŽITARICE

	po kuintalu	
Pšenica	L. 6800 do	7100
Sjerak	» 3900 »	4200
Pšenična moka (0)	» 9700 »	9800
Sjerkova moka	» 4600 »	5000

PERUTNINA-ZAJCI-JAJCA

	po kg.	
Piščeta (polli)	L. 600 do	650
Kokoši	» 580 »	650
Gosi	» 380 »	450
Race	» 500 »	550
Zajci	» 250 »	270
Jajca (usako)	» 26 »	28

GRADBENI LES V HLODIH

	kubični m.	
Bukev	L. 15100 do	16500
Smreka (Brina)	» 16700 »	18000
Oreh	» 18500 »	21000
Jesen	» 18500 »	21000
Cerješnja	» 17000 »	19000
Bor	» 11000 »	13000
Mecesen (larice)	» 17800 »	19000
Javor	» 19500 »	21000
Topol	» 8000 »	11000
Dob	» 13000 »	15000
Hrast	» 20000 »	22000

DRVA IN OGLJE

	po kuintalu	
Bukova suha	L. 850 do	950
Bukova surove	» 700 »	750
Mehka drva	» 575 »	520

SADJE IN ZELENJAVA

	po kg.	
Breskve	L. 30 do	70
Hruške	» 30 »	60
Jabolka	» 30 »	60
Krompir	» 20 »	26
Solata	» 50 »	90
Radič	» 30 »	40
Paradižnik	» 20 »	70

SIR IN MASLO

	po kg.	
Sir do 2 mjesca star	L. 425 do	495
Sir čez 2 mjesca star	» 640 »	750
Mlekarniško maslo	» 900 »	920
Domače maslo	» 700 »	750

MENJAVA DENARJA

Zlata šterlina	6200
Napoleon	4670
Dolar USA	625
Dolar Kanada	632
Šterlina karta	1760
Francoski frank	1.76
Švicarski frank	144,50
Belgijski frank	12,60
Argentinski peso	23,50
Uragvajski peso	192
Brazilski kruzir	10,50
Avstrijski šiling	24,50
Nemški mark	150,50
Dinar	1,30

JOSIP JURČIČ:

»Vidiš konjski hlev?« vpraša oče od zdolaj.

»Vidim in mater vidim na dvorišču,« odgovori maček ciganski na zidu.

»Hoj, glej, da mi izvedeš konja tiho iz hleva in ga priženeš ob zidu do vrat; ako ne, varuj se me! Počakam te pri vratih.« Tako je govoril šepetaje dolgin svojemu sinu na zid. Ta pa ni poslušal do kraja očetovih besed. Naglo ga je zmanjkalo z zida v dvorišče.

Medtem so se zbrali grajski hlapci konec konjskega hleva okoli stare ciganke. Drug drugega so klicali in našlo se jih je veliko okrog babure, stare ciganke, ki je vedela mnogo povedati.

»Od kod ste pa, vi ciganje?« jo vpraša prvi hlapec.

»Daleč semkaj smo prišli iz egiptovske dežele,« govori ciganka, po strani pa se skrivaj ozira proti hlevu, »iz egiptovske dežele; veste, kje je to?«

»Nu, slišal sem o njej v vididli,« pravi stari vojni hlapec Ožbe. »Na Nerškem

pal ganiti. To ni bil človek, so menili, ki je tako prišel, ko da bi ga bil iz klobuka stresel. To je moral biti tisti, ki križe delamo pred njim. Gospod pa se je hudoval nad hlapci: »Zakaj puščate take ljudi v grad!«

Drugi dan že ni bilo več ciganskih šotorov pod Kozjakom. Grajski so bili pozabili nanje, nikomur ni bilo mar, zakaj v tedanjem času je bil svet vsega vajen; nič posebnega se jim ni zdelo, ako je kak tepež tudi krvavo plačilo prejel.

Tretje poglavje

Mi čvrsti Slovenci smo, gremo na boj za pravdo, za dom, za vladarja zakonu domačemu viteški roj, protivnemu — groza viharja.

Koseski

Mladi Jurček Kozjak je stal z očetom pod košato lipo na malem vrtiču za gradom. Sonce je zahajalo. Otožno je gledal bogati gospodar tja v daljne kraje, čez modre gorice in zelene ravnice, ki so mu ležale pred očmi. Morda je mislil na svoje mlade vojne tovariše, ki so padli v bridkem boju ali pa še prebivajo v daljni deželi; morda mu je bila prišla na misel ranjka žena, kajti obračal se je k sosedu, gradu Šumbregu, ali na je premišljal, kaj bo v prihodnosti z deželo, ki ga je rodila in vzgojila. (Se nadaljuje)

za naše mlade bralce

MIRA MIHELIC:

Morska deklica in ribič

V starih časih — nihče ne ve, kdaj je to bilo — so v morju živele morske deklice, pol ženske pol ribe. Ponoči so se dvigale iz morja in prepevale. Tako milo je bilo njih petje, da so zvale vsakogar, kdor jih je slišal, v globočino voda. Toda odkar ljudje ne verjamejo več v pravljice, so tako za drugimi vilinskimi bitji izginile tudi morske deklice.

O poslednji morski deklici pravijo, da se je prikazala davno prej, kakor pomnijo najstarejši ljudje. Bila je najmlajša hčerka mogočnega morskega kralja in še nevesča vseh umetnij, s katerimi so znale starejše morske vile trapiti in ugo-

me!« Toda ribič ji ni odgovoril. »Nedaleč od naju počiva na dnu morja ladja s tovorom zlatih palic, ki so nekoč potopile moje sestre. Izpusti me in delfina, služabniki mojega očeta, ti nemudoma prinesejo njen zaklad!«

»Vse bogastvo morja je zatorej tvoje!« je vzkliknil ribič, »ti pa si najbogatejša nevesta na svetu. Prav tebe sem čakal, zakaj svoj živ dan sem bil velik revež. Nikoli te ne izpustim, temveč te popeljem domov in vzamem za ženo!« Toda komaj je ribič izrekel te besede, že se je dvignil na morju velik vihar. Morski konjički, hitri sli, so bili prinesli kralju novico, da je njegova hči ujeta, in razsrjeni morski gospodar ji je hitel z vsem svojim spremstvom na pomoč. Videč, da mu gre za življenje, je ribič tako zaveljal, da je kar poletel proti rešilnemu bregu. Toda razbesneli valovi so mu prevrnili čoln, njega samega pa s takšno silo tresčili na obalo, da mu je zmanjkalo zavesti. Ko se je prebudil iz omedlevice, je morje za njim še zmerom divjalo. Peneči se valovi so mu lizali pete, toda niso ga mogli potegniti za seboj, ker se je bil nevede krčevito oklenil trdnih skale. Odvlekel se je više na obalo, kjer je bil varen in se ozrl. Njegovega čolna z morsko deklico ni bilo nikjer.

Ljudje pravijo, da je ribič pozneje še mnogo let iskal svojo bogato nevesto po vseh bližnjih in daljnjih morjih, podnevi in ponoči. Postaral se je med iskanjem in osivel, pamet ga je zapustila. Ko je neke noči blodil s svojim čolnom ob obali, se mu je zazdelo, da je v luči svetilke zagledal podmorsko gladino njen lepi obraz, toda z grozo je spoznal čarovnico Hobotnico, ki ga je vabila v globočino. Morske deklice pa ni videl nikdar več.

navljati ljudi. Namesto da bi bila hodila v šolo k modri čarovnici Hobotnici, ki je s svojimi nevarnimi lovskimi ždela v temnih globočinah in poznala vse morske skrivnosti, se je najmlajša morska deklica raje potepala z ribami in ribicami — bila je pač zelo razvajena in svojeglava. Tako jo je nekega dne pošteno izkupila. Z ribami jo je ujel v svojo mrežo mlad ribič, ki je lovil ob samotnem skalnatem otoku, nekaj streljajev od istrske obale. Začuden, pa tudi vesel, je vrgel morsko deklico v svoj čoln, pa je s svojim bisernim ribjim repom še tako divje tolkla okrog sebe in vpila na pomoč. Zlatolaska z očmi, ki so bile zelene kakor morska voda, se mu je zdela jako lepa in je na vso moč veslal, da bi prišel z redkim plenom čimprej na kopno. Ona pa ga je milo prosila, naj jo vrže nazaj v morje, in mu obljubila bogato nagrado.

»Moj oče je morski kralj,« mu je pripovedovala, »in vse živali morja so mu pokorne. Poplačal te bo tako, da bodo tvoje mreže zmerom polne.« Toda ribič se je samo smehljaj in veslal dalje. »Pod nama je grad mojega očeta,« je nadaljevala morska deklica, »iz korala in biserov, obdan s trumom rib, morskih zvezd in živali, kakršnih še ni videlo človeško oko. Tam čakata dva konja z zlatimi grivami, ki v velikanski srebrni školjki prevažata mojega očeta po morju, kadar se mu ljubi popotovati okrog sveta. To školjko ti napolnim s biseri in konja ti jo pripeljeta pred hišo, samo izpusti

U adnim kraju živu je človek, ki je imeu sina, zlo bardkegā an štimanega puobča. Kar je sin dorastu za se oženit, je začeu mislit, kakuō bi ušafu sinu dobro an pošteno nevjesto. Nazadnje si izmisti tole: naloži pouān voz sliu an začne klicati po vasi:

»Slive za gnoj, ljudje božji, slive za gnoj!« Kakor blisk se je raznesu glas po vasi, de je nekšan znorū, ker ponuja slive za gnoj. Od usseh krajeu so paršili ljudje na ta glas an začeli čistiti an zberati smeti po hišah, de jih zamenjajo za slive. Tam, pogledej, je nekšna čeča nabrala pouān predpasnik (hrumau) smeti,

Petelin in putka

Ze je tukaj lepo jutro, lepo jutro, dan svetla, petelinček je poskočil, da bi ga oznanjeval.

To zagledala je putka, naša toista čarčica, ki se vozi po dvorišču, kakor kaka barčica.

Pa je tako govorila: »Petelinček, čuj me, čuj, saj je še prezgodaj, jutra še nikar ne oznanjujta!

Odgovoril petelinček: »Le ne trudi se nikar, kaj bi rekli drugi moji, da sem takšen gospodar!

Kaj bi reklo druge putke in sosedov petelin, ako bi se ne oglašil jaz najpreje z naših lin?«

In prosila lena putka petelinčka je zaman, gori v lino je poskočil in zapel je beli dan.

Slive za gnoj

druga spet nosi pouno košaro, tretja se hualī, de bi lahko use slive izmenjala za gnoj, a de se ji ne da, de bi tarkaj čedila hišo. An mož je dau usaki dosti sliu. Medtjem pa se parkaže nekšna čeča, ki je stiskala malo prahu in pesti an bi tud onā rada imjela malo sliu.

»Lej jo, zaki njesi nabrala več, saj tuō je premalo?« ji reče mož.

»O, saj bi ti rada več parneslā, striček, a njemamo. Se tuō smo z materjo po kctih s težavo postargali,« odgauri čeča.

An prou tajšno je mož teu za svojega sina, ker je bla čedna an poštena. Preca jo je zasnubu za svojega sina an pollē sta živjela dougo an srečno.

LISICA in KOZEL

Lisica je šla po poti, gledala u vrane, ki so frkale nad njo an je padla u vodnjak. Vode u vodnjaku ni bilo dosti, de se ji ni bilo bati, da bi utonila. Iz vodnjaka rešiti pa se ni mogla.

Usa žalostna je sedjela u vodnjaku an premišljevala, kaj naj nardi.

Pa pride po tisti poti kozel. Kima z glavou, potresa z brado an gleda sadā na ta, sadā na drugi kraj. Od dougega časa pogleda u vodnjak, zagleda tam lisico an jo uprašā:

»Dobar dan, lisička, kaj djeleš tle?«

»Počivam, dragi muoj. Zuna je gcrkuō, tle pa je hladno an marzle vodice, kulkor češ.«

Kozel je biu že poprej žejan an uprašā:

»Je voda dobra?«

»Dobra, dobra, pa še kakuō,« odgauri lisica. »Kar skoči dol an poskusi. Prastora je za obadva zadost.«

Kozel po neunem rjes skoči, an skoraj zmečka lisico. Lisica se razjezi an godarnjā:

»Eh, ti neroda rogata, še skakati ne znaš, uso si me poškopiu.«

Skočila je kozlu na harbat, s harbta na rogove an — hop — hop — iz vodnjaka. Ku blisk mu je izginila izpred oči.

Kozel sedi u vodnjaku. Paršlā je nuōc an še ne vje, kakuō bi se spravu na suho.

Gospodarju manjka kozel an ga gre iskat. Išče, išče an ga nazadnje ušafa — u vodnjaku. Parnese vrv an potegne rogatca na suho.

Zluodejev špeh

Larn e zagledu čez dan u 'nej hiši špeh ta na čaštu. Zvečar, kar te žež souse spalo, u gre za hišo an zljeze skuozdre napo na čašt. Uzame špeh an ga zadene na rame. Zat u čē jeti po drugem kraju. A sobeto e se požliknu an spada jušto tu solar, kjer e spau ospodar, ženā an hči. Kar spadē larn s špehom med nje, u skoči ospodar u tomi na noge an začne se drjeti: »Kuo si za dan?« Larn pa u reče: »Zluodej!«

Ospodar u se žehna an reče: »Kuo t' hleđaš tle, zluōmak paklenski!«

Larn mu reče: »Tiho stuoji! Pomerkej, dan kos špehā san ti parnuo.«

Ospodar, še buj prestrašen se zaderē: »Poberi se od tle, sjeme fardamano, s tuojim špehōm!«

Larn mu spek reče: »No dobro, če t' nejčeš, loži mi špeh na rame, an bom šou.«

Ospodar u mu rado pomaga zadeniti špeh na rame, samo k' u se poberi zluodej od hiše.

Larn u se smeje an odnese špeh, tej bal to bi rjes njegā. Zjutra, kar te bil dan, u vidi ospodar, k' je pomagau zadeniti zluodeju suo špeh.

Lažno zdravje

Dan bot so ga uprašali: »Kako ve stōjetā par uāš hiši?«

»Usi smo živi, usi smo zdravi,« jim je djau, »koj pas leži bolan.«

»Kuo pa to mu je?« so mu uprosili.

»Jedu e kosti od naše mule,« jim je djau, »kuost ne se mu zataknila u harlo, zatuō e bolan.«

»Al' ne uām krepala mula? Kuo ne mjela?«

»Ja, krepala nam je,« jim je djau, »zak ne nosila kamanje na materin grob: zahulio jo je kamanje an od teha ne krepala.«

»Al' ne uām še mati umaria? Kuo ne mjela?«

»Od žalosti za očem.«

»Kuo, še oča e uān umar? Kuo e mou?«

»Od žalosti za muojim bratom.«

»Zakuō? Al' e ti še bratar umar?«

»Ja, še on u umar, deleč od hiše.«

Itako so b' usi par hiši zdravi an živi, a majedan u nje bi žiu.

LEV. N. TOLSTOJ:

Koščica

Mati je kupila sliv in jih hotela dati otrokom po obedu. Ležale so na krožniku. Vladko še nikoli ni jedel sliv in jih je venomer otipaval in vohal. Zelo so mu bile všeč. Kar vleklo ga je k njim. Venomer je hodil mimo sliv. Ko ni bilo nikogar u sobi, se ni mogel več premagati, zgrabil je eno in jo pojedel. Pred obedom je mati prešla slive in videla, da ena manjka. Povedala je očetu.

Med obedom je dejal oče: »Poslušajte, otroci, je morda kdo izmed vas pojedel slivo?« Vsi so rekli: ne. Vladko je zardel kakor rak in tudi rekel: »Ne jaz je nisem.«

Nato pravi oče: »Če jo je kdo izmed vas pojedel, to ne bi bilo lepo, vendar to še ne bi bilo nič strašnega. Strašno je to, da imajo slive koščice in, če jih kdo ne zna jesti in koščico pogoltne, čez en dan umre. Tega se bojim.«

Vladko je prebledel in rekel: »Ne, koščico sem vrgel skozi okno.«

Vsi so se zasmejali, a Vladko je zajokal.

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

FRANCE BEVK:

Grivarjevi otroci

1.

Na Tolminskem, v kraju, kjer se godi ta povest, stojita dve gori. Pravzaprav jih je več — tu ena, tam druga — a le dve sta za nas važni. V dolini, ob potoku, pa leži vas, ki se imenuje Kopačnica. Ako prideš do nje in pogledaš proti severu, stojita gori prav pred teboj.

Tista na desni, ki je podobna veliki, zeleni mizi, se imenuje Osojnica. Druga, ki stoji na levi, pa je Golica. Ta je zelo gola, kar pove že ime, skalovita, nižja od njene sosedice in zelo strma. Od jutra do večera jo obseva sonce. Osojnica pa je v senci. Od tod tudi njeno ime.

Med gorama leži ozka, divja grapa, a na dnu grape žubori potok. Tam stoji mlin, ki vse leto počiva. Melje le spomladi in jeseni, ko je dovolj vode. Na sedlu med gorama pa se na položnem pobočju razteza gozd. Ta kraj je teman in odliju-

den, ljudje ga imenujejo Crni breg. Skozi gozd vodi pot v sosednje vasi in v trg. Ta pa leži daleč za drugo goro.

Fod Osojnico je položen obronek. Na njem se raztezajo njive in sadovnjaki, sredi njih leži vas Borovnica. Majhna je, šteje le kakih petnajst hiš, kmetij in bajt. Ob času, ko se ta povest godi, pred prvo svetovno vojno, še niso imeli šole. Otroci so se pisanja in branja učili doma, ali pa so ostali telebani.

Izmed hiš v Borovnici si zapomnimo samo eno — Košanovo. Zakaj, boste uganili pozneje. Ta stoji ob klancu, prav na koncu vasi. Na zunaj je zelo imenitna, moder pas ima okoli oken.

Na pobočju Golice ni nobene vasi. Kje pa bi stala, ko je taka strmina? Le visoko pod vrhom visita dve kmetiji. Tista na desni, na griču, z veliko, temno hišo, je Čemažarjeva. A ona na levi, v str. inih,

manjša in pobeljena, je Smrekarjeva. Sosedni sta si, vendar sta precej oddaljeni druga od druge. Vmes je grapa. Kaj pa koča, ki čepi v največji strmini?

Potrpite, saj je nisem pozabil! Ta je Grivarjeva. Prihranil sem jo za nazadnje, ker je najvažnejša. V nji se godi naša povest.

In vendar je tako borna in neznatna. Čisto majhna je, lesena, s slamatno streho. Le veža je zidana in velika peč, a nima dimnika. Dim se skozi vežna vrata vali na prosto.

Verjemite, tako majhne koče ni v vsej okolici. A tudi ni od nikoder tako lepega razgleda kot od nje. Vidi se na Osojnico, na Borovnico, tja do fare in daleč v dolino.

V tej koči so bili doma trije otroci — Tinče, Mretka in Blaže. Imeli so očeta, ki se je imenoval Jernej, a mater, ki so jo klicali za Micko. Jernej je poddedoval kočo po svojem očetu,

starem Grivarju. Micka pa je bila doma iz Kopačnice.

Zemlje nista imela. Sadovnjak, ki se je raztezal okoli koče, ni bil vreden tega imena. Jabolko, ki se je odtrgalo, se je skotalilo v dolino, nihče več ga ni videl. V dveh oddaljenih lazih sta pridelala nekaj fižola in krompirja.

Morala sta vsak dan na delo, da sta preživela. Micka je hodila h kmetom na dnino, Jernej pa je bil drvar. S sekro in žago je hodil v gozdove, včasih zelo daleč. Otroci so pogosto sami ostajali doma. Pasli so edino kozo. Kadar se je zvečer vrnila mati, so vpili in odpirali lačna usta.

Rasli so kot kopriva za plotom. Tinče je bil suh kot trlica, tudi glava mu je bila drobna. Bilo ga je komaj za ščinkavca. Imel je velike temne oči, od glave pa mu je štrlel grm črnih, razkuštranih las. Ako bi ga kdo srečal na samoti, bi se ga ustrašil. Tekel je kot zajec, kričal kakor sraka in si vsega izmislil. Nosil je že hlače, a je skozi pretrge kazal gola kolena.

Mretka je bila precej različna od svojega brata. Tiha, ponižna deklica.

(Se nadaljuje)